

qui quærent vitam æternam suis operibus. Hic enim est sensus valde probabilis illorum verborum: *Is qui, secundum patientiam boni operis, gloriam, et honorem, et incorruptionem quærent vitam æternam*, ita ut accusativus vitam æternam cum verbo quærent construat, alii vero accusativi, *gloriam, honorem, et incorruptionem*, cum verbo reddet, quod præcessit; ut sensus sit, iis qui, secundum patientiam boni operis, quærent vitam æternam, reddet gloriam, honorem et incorruptionem. Ita construunt et exponunt Hieronymus, Ambrosius, Oecumenius, Anselmus. et divus Thomas. ibi, et Gregorius. 28 Moral., cap. 13, alias 6. Quamvis licet legamus et exponamus, ut Chrysostomus, et Græci multique Latini volunt, quærentibus gloriam, honorem, et incorruptionem per patientiam boni operis, daturum Deum vitam æternam, idem significari debet, licet diversis verbis. Necessario enim id intelligendum est de quærentibus gloriam et honorem immortalem, ac verum, qui non est, nisi apud Deum, et in æterna beatitudine; nam quærentibus per sua opera temporalem gloriam, non dat Deus vitam. Atque ita etiam exponunt Chrysostomus, Theophylactus, et Theodor.; unde in re idem sensus redit, nam idem præmium, seu terminus, aut finis honorum illis verbis significatur, generalius nominibus gloriæ, honoris et incorruptionis, specialiusque nomine vitæ æternæ.

34. *Concluditur responsio.* — Non ergo cuiusque operanti bonum, sed operanti illud ob supernaturalem finem, ait Paulus redditurum Deum vitam æternam. Postea vero cum dicit: *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt facere*, non dicit ea facere quærendo per illa vitam æternam, aut gloriam, qua Sancti fulgebunt, sicut sol, sed naturaliter facere, quia rationi sunt consentanea. Et ideo licet in utroque loco Paulus loquatur de gentibus in communi, tamen in priori gentes non credentes comprehenduntur sub his qui operantur malum, quia licet aliquid boni operentur, non tamen cum conditionibus ad illud præmium requisitis, malum autem est ex quocumque defectu. Et ob eandem causam, necesse non est ut omnes qui aliqua legis naturalis opera faciunt, præmium illud consequantur, quia, ut bene Cajetanus notavit, non dixit Paulus meritorie facere, sed tantum simpliciter facere. Et quamvis illa regula generalis vera sit, quod Deus reddit unicuique secundum opera sua, nihilominus non propter omnia bona opera dat præmium vitæ,

seu gloriæ æternæ. Nam multa opera bona moraliter possunt esse etiam in fidelibus; imo etiam in justis, quæ non remunerantur illo præmio, ut infra suo loco videbimus. Idemque est de operibus supernaturalibus factis extra statum gratiæ, et de factis a justis, qui postea in gratia non perseverant. Unde etiam pondero verbum illud Pauli, *per patientiam boni operis*; per hunc enim loquendi modum, ut Patres exponunt, circumscripsit et comprehendit debitum modum operandi, ut tandem opus sit dignum præmio. Oportet enim ut sit cum patientia, in vincendis difficultatibus bene operandi cum debitis circumstantiis, et perseverando sine lapsu usque ad finem, alias non obtinebitur præmium. Gentes autem fide carentes non possunt hoc modo mereri *secundum patientiam boni operis*, et ideo licet possint aliquid boni secundum rationem operari, non tamen possunt consequi præmium eorum, qui, secundum patientiam boni operis, vitam vel gloriam æternam quærent. Ergo priora verba Pauli non obstant quominus posteriora de gentibus etiam non credentibus intelligantur. Nec obstat quod in verbis intermediis absolute dixit Paulus: *Gloria, honor et pax omni operanti bonum*, quia hæc intelligi debent juxta præcedentia, quorum fere sunt repetitio, et ita *operari bonum* intelligitur perfecte, et sicut oportet. Quamvis per accommodationem possit cum proportionem applicari ad omnem operantem bonum quocumque, quia etiam ille aliquod præmium, saltem temporale recipiet, quod videtur voluisse Origenes. Imo et Hieronymus, in cap. 66 Isai., ubi vulgata habet: *Judei primum, et Græci*, ipse legit, et *ethnici*, indicans illa verba etiam in ethnicis verificari, quod debet quidem intelligi quoad pœnam et damnationem proprie et simpliciter, quoad præmium vero solum secundum quid, et per quamdam proportionem, seu accommodationem.

35. *Ad quartum argumentum.* — Ad quartum, respondeo illa quidem quæ in fine capitis dicit Paulus, a solis credentibus et gratia Dei adjutis impleri posse, inde tamen solum concludi, Paulum in hoc capite loqui de gentibus absolute, prout a Judæis distinguuntur, in quibus et credentes et non credentes comprehenduntur. Ideoque in discursu capitis, quædam interdum illis tribuit, quæ non nisi per spiritum gratiæ fieri possunt. Interdum vero tribuit aliquid quod ductu rationis fieri contingit, sicut etiam cap. 1 multa alia dixerat de gentibus, quæ non nisi ab infidelibus et

iniquissimis gentilibus commissa fuerunt. Cum ergo nomen gentium commune et indifferens sit, in unaquaque propositione poterit juxta prædicatum determinari, an tantum ad infideles, vel tantum ad fideles determinetur, vel potius utrisque juxta mensuram et capacitatem suam conveniat.

36. *Tractatur particula tertia naturaliter ex loco Pauli in numero 13; prima interpretatio vocis naturaliter ex Augustino et aliis.* — Hoc ergo modo satis probabile fit, verba illa Pauli etiam in gentibus ethnicis locum et veritatem habere, nondum tamen ostensum est illo testimonio probari, posse hominem aliquod opus simpliciter bonum sine gratia facere: quia gentilis etiam infidelis potest interdum auxilium gratiæ ad bene operandum recipere. Et ideo necessarium est (quod tertio loco proposuimus) particulam illam *naturaliter* ponderare et explicare. Tribus enim modis potest et solet explicari verbum illud. Primo, Augustinus, lib. 4 contra Julian., cap. 3, ita id exponit: *Ideo naturaliter et sine lege, quia de illis loquebatur qui ex gentibus venerunt ad Evangelium, non ex circumcisione, cui lex data est, et propterea naturaliter, quia ut crederent, in eis est correctæ natura.* Et idem latius declarat lib. de Spir. et Litter., cap. 26; et sequitur Prosper, dict. cap. 22 contra Collat., et latius Fulgentius, dict. cap. 25, ubi sic incipit: *De his igitur in quibus natura divino sanatur munere, ut in Deum credant, quique gratis per fidem justificati, etiam ad bene operandum auxilium gratiæ subsequentis accipiunt, Apostolus loquitur.* Cur autem dicat hominem naturaliter credere, licet ei divinitus donetur, ut credit, in c. 22 et 23 declarat, dicens credere vocari naturale, quia homo naturaliter est capax fidei, et quia fides datur ut per eam humana natura ex vetustate renovetur. Ad hunc sensum accedere videtur auctor comment. Ambr., dicens, gentes, *duce natura, credere in Deum et Christum*, quod fortasse dixit, quia licet credere sit supernaturale, ad illud pervenit prævio iudicio, quod talis fides sit consentanea rationi, vel quod tales res sint credibiles, quod iudicium multi putant esse ex dictamine rationis naturalis.

37. *Est probabilis, sed inadæquata et duriuscula.* — Quæ quidem expositio est probabilis propter auctoritatem tantorum Patrum, potestque accommodari ad gentes fideles, et credentes in Deum et Christum, non tamen potest esse adæquata, cum ostenderimus Paulum de gentibus etiam non credentibus loqui.

Deinde est nimis dura, quia quod per gratiam fit, valde improprie dicitur fieri naturaliter, quia per gratiam reformatur natura, vel quia natura ex se est capax gratiæ, alias etiam Judæi dici possent naturaliter fecisse quæ legis erant, seu fuisse factores legis, quia non implebant legem nisi adjuti gratia reformante naturam, cujus erant naturaliter capaces; et nunc dici possemus diligere Deum super omnia naturaliter, etiam dilectione charitatis, quia etiam illa dilectio fit a natura reformata per gratiam. Et præterea in Græco pro *naturaliter* legitur φυσικῶς, id est natura. At Paulus, in illa Epistola, naturam prorsus a gratia distinguit, ut naturæ infirmitatem et gratiæ necessitatem ostendat: ergo difficile creditur est, nomine naturæ ad opus gratiæ significandum usum fuisse; nam in rigore idem est natura aliquid fieri, quod facultate naturali, vel (ut Syriaca vertit) *ea natura sua, quisque facit.* Quia tamen Augustini expositio valde probabilis est, posset ad hanc ultimam objectionem responderi, non esse mentem Augustini, ibi sumi nomen *naturæ* pro gratia, nec tribui effectum supernaturalem gratiæ ipsi naturæ, sed solum dici hominem naturaliter implere ea quæ sunt legis naturæ, quia ipsa natura est principium talis operis, licet natura infirma id non possit præstare, nisi sanata per gratiam, ut magis in sequentibus expositionibus declarabitur.

38. *Secunda interpretatio communis.* — Altera ergo expositio, valde communis, est, idem significare ibi *naturaliter facere*, quod facere ductu naturæ, id est, per naturales cogitationes et ratiocinationes, ut dixit Chrysostomus, seu *rationibus a natura ductis*, ut dixit Theophylactus, vel, ut Oecumenius, *naturæ ratiocinationibus ad boni operationem utentes*; denique per legem naturalem omnibus hominibus communem, sine legis scriptæ adminiculo, ut sentit Hieronymus, Epistol. 151 ad Algas., quæst. 8, et idem sentiunt Anselmus, D. Thomas, Cajetan. et alii in Paulum. Juxta hanc ergo expositionem, illud *naturaliter* non significat idem quod solis naturæ viribus, ac proinde non opponitur gratiæ, aut illam negat, vel excludit, sed solum affirmat regulam talis operis esse dictamen rationis naturalis, ut dixit Lyranus. Atque hac ratione etiam hoc modo non probatur illis verbis, quod intendimus, nimirum posse aliquod bonum opus morale fieri sine viribus gratiæ. Nam ea quæ fiunt naturaliter quoad regulam rationis naturalis, possunt fieri ex gratia, imo etiam sæpe

non possunt observari sine gratiæ auxilio, ut postea videbimus. Atque ita multi ex auctoribus explicantibus vocem *naturaliter* hoc secundo modo, nihilominus dicunt loqui Paulum de gentibus gratia adjutis.

39. *Quæritur juxta prædictam interpretationem, cui gratiæ contraponatur vox naturaliter. — Responsio prima confutatur.* — Quæret vero aliquis quænam sit hæc gratia quam vox *naturaliter* non excludit. Nam in illa explicanda etiam est varietas in hac sententia. Anselmus enim ibi ait: *Naturaliter quidem, sed non nisi per gratiam et fidem, quæ renovat imaginem Dei.* At vero hæc additio et confundit hanc expositionem cum præcedenti, et supra dictis repugnat, quia si fides est necessaria ut gentilis sic naturaliter operetur, nunquam poterit de gentili infideli verum esse quod Paulus ait, ea quæ legis sunt facere; quod est contra dicta, et incidit in priorem expositionem. Deinde probatur, quia si fides est necessaria ad hunc modum implendi legem naturalem, jam tunc non operatur homo ductus ratione naturali, nec lege naturali ut per solam rationem naturalem manifestata, sed ductus spiritu fidei, et in virtute illius ut manifestantis illam legem, quod est contra Chrysostomum et alios hujus expositionis auctores, imo et contra vim argumentationis Pauli, ut supra argumentabamur. Præterea, quod Paulus ibid. subdit: *Testimonium illis reddente conscientia ipsorum*, non solum est verum de conscientia fide illustrata, sed etiam de conscientia per naturalem rationem concepta. Quis enim neget gentiles infideles accusari et excusari conscientia, ut ita dicam, mere naturali? Vel quod eadem conscientia accusabit illos in die judicii, vel etiam excusabit modo supra dicto? Ergo, ad illum modum naturaliter operandi ex dictamine propriæ conscientiæ, non est necessaria fides, sed ex parte intellectus ratio naturalis sufficit; ergo de isto modo operandi naturaliter Paulus loquitur.

40. *Altera responsio. — Refellitur.* — Aliter dici potest, quamvis illud verbum naturaliter non requirat fidem, nihilominus non excludere necessitatem alicujus gratiæ, etiam ex parte intellectus, qua ratio ipsa divinitus excitetur et juvetur, saltem providendo, ut cogitatio illa accommodata sit ad movendum affectum. Quia non potest humanus affectus, præsertim in homine lapsa, ad bonum moveri, nisi divinitus excitetur. Et ideo Nazianz., orat. 31, numer. 7, possibilitatem hominis naturalem comparat silici, qui, nisi percussio-

tur, ignem non producit. Et Prosper., contr. Collat., comparat ferro ignito, *qui flammam boni desiderii non elicit, nisi spiritu gratiæ excitetur*; excitatur autem per rationem; ergo necesse est ut ipsa ratio dirigatur et præveniatur, ut ita judicet, sicut ad movendum affectum oportet. Sed imprimis hoc non habet fundamentum in verbis Apostoli, qui solum loquitur de naturali lege impressa cordibus, non per gratiam, sed per conditionem naturæ, et per hanc dicit moveri hominem ad operandum ea quæ sunt legis, et ideo naturaliter ea facere. Deinde quod statim addit: *Testimonium perhibente conscientia ipsorum*, profecto intelligitur de naturali dictamine conscientiæ, quod potest haberi ex vi luminis naturalis sine ulla prævia excitatione gratiæ, ut paulo antea declaravi: illud autem dictamen sufficit, quantum est ex parte intellectus, ad operandum aliquid secundum legem naturalem, quia per illud dictamen sufficienter applicatur, et quia illud dictamen sufficit ad accusandum eum qui contra illud operatur. Denique, ad formandum hoc conscientiæ dictamen, non requiritur semper supernaturalis excitatio, sed sufficiunt naturales cogitationes, quæ ex objectis occurrentibus excitantur; quod vero talis cogitatio sit congrua in ordine ad naturalem effectum, non addit illi aliquam peculiarem proprietatem, quam necesse sit a gratia provenire, ut in sequentibus capitibus ostendemus. Ergo cum Paulus dicit gentes naturaliter operari ea quæ legis sunt, si illud naturaliter referatur ad intellectum, ideo dictum est, quia lumen rationis, naturali modo operans, ad hoc sufficit, et ita plane intellexerunt Græci Patres supra allegati, et multi ex Latinis; et Hieronymus, Epist. 151 ad Algas., quæst. 8, ubi ex hoc loco probat legem naturalem scriptam in cordibus, et dantem testimonium conscientiæ: *Quæ (inquit) omnes continet nationes, et nullus hominum est, qui hanc legem nesciat*; et sequitur D. Thom. 1. 2, quæst. 91, art. 2, in argumento *Sed contra.*

41. *Tertia responsio. — Non admittitur.* — Alio ergo modo exponitur illud naturaliter, ut intelligatur ex parte intellectus, non excludat autem gratiam ex parte affectus. Priorem enim partem de intellectu indicant Græci; posteriore vero addit ibi D. Thom. dicens: *Et tamen non excluditur, quin necessaria sit gratia ad movendum affectum.* Et sequitur Cathar. in id Genes. 3: *Adam, ubi es?* Ratio autem reddi potest, quia longe difficilius est velle aut operari bonum, quam cognoscere

esse faciendum. Quæ sententia non est aperte contra Paulum, quia non excludit expresse necessitatem gratiæ. Cum vero Paulus simpliciter dixerit, *naturaliter quæ legis sunt, faciunt*, qui dixerit hoc naturaliter intelligi ex parte intellectus, et non ex parte voluntatis, oportet ut illud probet; alioqui si eadem ratio ex parte utriusque potentiæ reperitur, merito de utraque intelligimus Paulum, qui non de potentiis, sed de homine simpliciter loquitur, et ideo ex vi absolutæ locutionis utramque potentiam excludit: præsertim quia (ut dixi) Paulus loquitur etiam de infidelibus Gentilibus, quibus ante fidem et voluntatem credendi, probabile est nullam infundi gratiam, vel gratiæ auxilium ipsi voluntati, nisi in ordine ad concipiendum affectum credendi, quod est initium omnis alterius bonæ et piæ voluntatis. Vel certe si interdum aliquod aliud auxilium datur infideli, illud est extraordinarium beneficium, non ex ordinaria providentia, ut infra videbimus; at operari bonum morale aliquando ex dictamine naturalis conscientiæ contingit gentibus etiam infidelibus ex ordinaria providentia, et ideo naturalis conscientia eos juste accusat, si non faciant. Nec Nazianzenus supra citatus aliquid contra hoc dicit, imo hoc confirmat, dum ait rationem esse quæ aptitudinem naturæ excitat, ut natura in opus procedat, et quoad hoc comparat naturam silici, rationem ferro excitanti, seu percipienti. Prosper vero loquitur de pio desiderio, ut postea videbimus.

42. *Quarta et vera responsio.* — Superest ergo ultima expositio illius vocis *naturaliter*, ut simpliciter, et, ut sonat, intelligatur, id est, ductu naturæ, et per vires ejus, et ordinariam providentiam secundum naturæ concursum illi debitum. Et ita intellexerunt illum locum Scholastici communiter, et consonant alii Patres, nec dissentit Augustinus in locis allegatis, et quoad doctrinam ipsam inferius ostendetur. Solum superest alia evasio, etiam in doctrina ejusdem Augustini, quia licet Paulus dicat gentes naturaliter facere ea quæ legis sunt, hoc sufficienter intelligitur quoad substantiam operis, vel præcepti; nam gentilis dans eleemosynam revera facit aliquid quod lex naturalis dictat, et implet illam legem, etiamsi non bene nec recta intentione id faciat. Paulus autem solum dixit gentiles facere ea quæ sunt legis, non vero dixit bene ea facere. Unde August., dicto lib. 4 contra Julianum, cap. 3, cum dixisset, licet gentiles interdum sine fide et gratia naturaliter faciant quæ legis

sunt, et ideo excusari possint in die judicii, ut tolerabilius puniantur, adjungit: *Hoc tantum peccantes, quod homines sine fide non ad eum finem hæc opera retulerunt, ad quem referre debuerunt.* Possumusque hoc confirmare ex alio loco Pauli ad Rom. 4: *Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum, ubi ex operibus intelligit non facta ex gratia, et illa dicit non habere gloriam apud Deum, quia non sunt simpliciter bona, nec bene fiunt, et ideo solum apud homines merentur laudem propter apparentem bonitatem.*

43. *Præcluditur proxima evasio.* — Verumtamen jam in superioribus ostensum est non oportere ut infidelis malum finem vel aliam pravam circumstantiam operi suo adjungat, quando aliquid boni ex genere operatur, vel, quod perinde est, quando aliquod naturale præceptum implet, licet id sæpe et ordinarie contingat, ut fortasse Augustinus voluit, et explicasse videtur dicto lib. de Spir. et litter., cap. 27, addendo particulam *vix*, ut, cum Stapletonio, cap. 7, num. 24, notavimus, et ponderat etiam Valent., disput. 8, quæst. 1, punct. 2. Quare, cum Paulus simpliciter dicat gentiles interdum naturaliter facere quæ legis sunt, gratis limitatur ejus sermo ad observationem legis quoad substantiam, non quoad bonum modum moralem. Præsertim cum fere eadem sit utriusque ratio, nam si sit sermo de omnibus præceptis legis naturæ, non potest gentilis naturaliter omnia facere quæ sunt legis, etiam quoad eorum substantiam; si vero sit sermo de uno vel alio opere, sicut non excedit facultatem naturalem unum vel aliud opus quoad substantiam facere, ita nec in uno vel alio opere debitum moralem modum tenere, et pravas circumstantias vitare. Et aliunde etiam conscientia naturalis accusat pravum modum, et potest etiam illum interdum excusare; non est ergo cur sententiam Pauli imitemus.

44. *Verba alia Pauli non obsunt, sed prosunt veræ responsioni.* — Neque obstant alia verba cap. 4, imo potius juvant; nam cum Paulus ait opera solius naturæ, etiamsi bona sint, habere gloriam, sed non apud Deum, revera loquitur de bonis et honestis operibus secundum naturalem rationem factis, ut exponunt Chrysost., homil. 8, OEcum., suo cap. 5; Theod. et Theophyl., Ambros., Anselm., divus Thom., et latius Cajetan. et Toletan.; et Salmer., disputat. 30, et sequuntur Turrian. et Staplet. locis supra citatis. Qui omnes di-

cunt Paulum loqui de bonis operibus quæ Abraham ante fidem habuit, virtute quadam naturali, quæ apud Deum non erant meritoria, nec poterant justificare, et ideo dicuntur non habere gloriam apud Deum, licet alioqui apud homines essent digna laude, non falsa, sed ea quæ ex natura rei bonitatem quamcumque operis moralis comitatur, ut tradit D. Thom. 1. 2, quæst. 21, artic. 2. Est enim homo dignus laude, eo ipso quod bene operetur, nam si operatio sit ex sola natura, licet libere fiat, laus illa pertinere potest ad quamdam gloriam humanam, non tamen ad habendam gloriam apud Deum, et ita verba illa assertionem nostram potius confirmant quam oppugnant.

45. *Comprobatur jam assertio hujus capituli posita in numero 4, ex loco Pauli hactenus explicato. — Confirmatio assertionis ex Rom. 2. — Juxta hanc ergo satis probabilem, ac receptam, valdeque planam, verbisque Pauli coherentem expositionem, multum quidem suadet ac confirmatur assertio posita. Quæ simul auctoritate Patrum comprobata est; omnes enim qui hanc expositionem approbant et præferunt aliis, a fortiori doctrinam ipsam tanquam veram supponunt. Augustinus vero, qui alteram expositionem anteponebat, fatetur hanc expositionem esse probabilem, et sine ulla suspicione Pelagiani erroris defendi posse, quod esse non posset, nisi doctrina ipsa vera esset. Augustinum item in hoc sicut in aliis imitatus est Prosper. Fulgentius vero licet in eo capite, ubi exponit locum Pauli, nihil de hujus nostræ expositionis probabilitate dixerit, nihilominus statim, capite 26, doctrinam ipsam confitetur; nam loquens de iniquis hominibus qui, vel cognoscentes Deum, non sicut Deum illum glorificant, et qui in operibus suis aliquid bonitatis servant, ad finem vero charitatis illud non referunt, adjungit: *Quibus aliqua quidem bona, quæ ad societatis humanæ pertinent æquitatem, inesse possunt, sed quia non charitate Dei fiunt, prodesse non possunt.* Præterea obiter auctoritate Pontificia ostensum est nullam in hac expositione esse suspensionem Pelagiani erroris. Quod iterum confirmarunt iidem Pontifices Pius et Gregorius, damnando 29 propositionem Baii, in qua dicebat: *Pelagianum esse errorem dicere quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum, et 36, in qua dicebat, cum Pelagio sentire qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex solis naturæ viribus ortum ducit, agnoscit.* Cum enim istæ propositiones Baii*

sint hypotheticæ, Pontifices, illas rejiciendo, in rigore potuerunt illas damnare solum propter excessum notandi doctrinam illam Pelagiani erroris. Ergo ut minimum decernunt Pontifices nostram sententiam esse ab omni suspicione Pelagianismi immunem. Hoc autem satis est ut sit contrariæ præferenda, et tanquam simpliciter vera defendenda, cum alias sit magis consentanea Scripturis et Patribus, et ratione fere evidenter ostendatur, ut statim dicemus.

46. *Et ex censura contra propositiones Baii. — Accedit quod idem Michael Baius, in propositione 37 simpliciter, et sine censura vel alia exaggeratione docet, omnem amorem naturalem creaturæ rationalis, qui non est ab Spiritu Sancto infundente charitatem, esse vitiosam cupiditatem, quod et in aliis propositionibus, præsertim 34 et 35, judicaverat; et tamen Pontifices eadem generali censura illam doctrinam condemnarunt; ergo ad minimum censent hanc nostram sententiam esse adeo probabilem, ut temerarium vel scandalosum sit, ut peccaminosum damnare omnem naturalem voluntatis affectum, seu amorem, qui ex gratia Spiritus Sancti non proficiscatur, in quo sine dubio multum huic sententiæ favent. Quod etiam inde confirmatur, quia, cum idem auctor proposit. 28 sine censura etiam vel exaggeratione dixerit: *Liberum arbitrium, sine gratiæ Dei adjutorio, non nisi ad peccandum valet,* sub eadem censura a Pontificibus rejicitur, quia revera his temporibus propter Lutherorum errores talis loquendi modus Catholicos offendit. Ergo virtute approbant contradictoriam propositionem, scilicet, liberum arbitrium sine gratiæ adjutorio aliquid potest facere, quod peccatum non sit. Ex quo facile infertur posse etiam aliquid facere, quod bonum morale sit. Neque audienda est evasio quorundam dicentium, ad tuendam sententiam Pontificum, satis esse quod possit liberum arbitrium facere aliquid indifferens. Hoc (inquam) frivolum valde est, quia secundum Augustini et D. Thomæ sententiam communius a Theologis probatam, non datur in voluntate libere operante actus indifferens in individuo, et ideo, secundum veram Theologiam, recte sequitur, si liberum arbitrium potest sine gratia non male operari, posse etiam bene. Et quamvis hæc illatio non sit evidens propter contrariam opinionem de actu indifferente in individuo, quæ non caret sua probabilitate, nihilominus verisimile non est Pontifices damnasse illam propositionem Baii, fundatos in tali opinione*

de indifferente actu possibili, vel propter illius probabilitatem.

47. *Confirmatur deinde argumentando ab actu indifferente. — Præterea est manifesta ratio, quia si liberum arbitrium sine adjutorio gratiæ valet ad faciendum actum qui peccatum non sit, sed indifferens, etiam valere poterit ad faciendum aliquem actum moraliter bonum; quia, si potest facere actum indifferens, ergo potest velle aliquid indifferens sine malo fine, et sine mala circumstantia; nam si actus in specie indifferens fieret propter malum finem, jam non esset in individuo indifferens, sed malus; ergo etiam poterit facere actum ex objecto bonum sine pravo fine; ergo potest facere actum bonum moraliter. Probatur consequentia, quia si voluntas potest pro sola libertate velle objectum indifferens, propter aliquam naturalem commoditatem indifferens, cur non poterit velle objectum honestum propter naturalem honestatem. At vero actus ex objecto bonus, et carens malo fine, simpliciter est bonus; nam in aliis circumstantiis, minus periculi deformitatis vel malitiæ invenitur; ergo si liberum arbitrium potest non facere actum malum propter indifferens objectum, poterit etiam facere actum bonum propter objectum moraliter bonum, nullam ei addendo circumstantiam malam.*

48. *Et ratione a priori. — Et hinc concluditur ratio a priori hujus veritatis, quia talis actus non est per se impossibilis libero arbitrio gratia destituto, nec semper est in individuo propter extrinseca impedimenta adeo difficilis, ut ad vincendam difficultatem sit semper, et in singulis hujusmodi actibus, adjutorium gratiæ necessarium: ergo non est cur interdum fieri non possit a libero arbitrio sine adjutorio gratiæ. Antecedens quoad priorem partem evidens est, quia talis actus est in substantia naturalis, quia est de objecto materiali et formali proportionato, et inclinationi, ac viribus naturalibus liberi arbitrii; et cognitio talis objecti, judiciumque conscientiæ sufficiens ad talem actum efficiendum etiam est naturale, et proportionatum naturali luminis intellectus, ac principiis quæ homo ex objectis sensibilibus, et per species ab illis acceptas naturaliter cognoscere potest; ergo ex nullo capite actus ille est per se impossibilis naturalibus viribus liberi arbitrii. Altera vero pars non indiget probatione, quia experimento satis constat: sæpissime enim contingit nullam occurrere difficultatem peculiarem in exercendo aliquo actu virtutis, vel misericor-*

diæ ad inopem, reverentiæ, vel obedientiæ ad parentes, etc. Imo interdum homo, vel ex generali conditione naturæ, vel ex peculiari et individua inclinatione, vel ex consuetudine et bona educatione, est satis propensus in hujusmodi actus, et alioqui cum impedimenta sint accidentaria et contingentia, non semper occurrunt. Ergo nulla ratio reddi potest tantæ impotentiae vel difficultatis in omnibus et singulis actibus hujusmodi, ut nunquam possit aliquis sine auxilio speciali gratiæ per liberum arbitrium fieri.

49. *Ac denique argumentando ab statu naturæ integræ ad lapsam. — Atque hic discursus probat generaliter tam in statu naturæ lapsæ, vel puræ, quam in statu integræ naturæ, de quo assertio multo magis communis et recepta, et cum majori ampliatione, ut in sequentibus videbimus. Nunc vero quoad præsens punctum de aliquo vel aliquibus actibus, ab statu naturæ integræ ad lapsam sumitur efficax argumentum, quia difficultates et impedimenta bene operandi, quæ ex lapsu naturæ humanæ ortæ sunt, non semper et in singulis actibus operis difficultatem adeo augent, ut propter illam solam necessarium simpliciter sit auxilium gratiæ ad singula moralia opera ordinis naturalis, ut ostensum est. Quia vero hic discursus diversis modis eluditur, juxta diversos modos explicandi auxilium gratiæ ad hos actus necessarium, ex quibus etiam ortum est, ut aliqui non tantum in statu naturæ lapsæ, sed etiam integræ, imò non solum in humana natura, sed etiam in Angelica, auxilium gratiæ ad singulos bonos actus requirant: ideo ad plenioris assertionis probationem, et ejus discursus confirmationem per singulos modos et opiniones affirmantes necessitatem talis auxilii discurrendum est, et quam sine fundamento loquantur, ostendendum.*

CAPUT IX.

IN NULO STATU ESSE NECESSARIAM HOMINI AD HONESTAM OPERATIONEM MORALEM ORDINIS NATURALIS SPECIALEM MOTIONEM, VEL QUALITATEM IPSI VOLUNTATI A DEO IMPRESSAM, QUÆ ET PHYSICE ACTUM EFFICIAT, ET VOLUNTATEM AD ILLUM EFFICIENDUM OMNINO DETERMINET.

1. *Prima sententia et opinio tractatur. —* Primus modus explicandi gratiam necessariam ad singula bona opera moralia, fuit Gregorii 2, dist. 28, quæst. 1, concl. 1 et 3, maxime ad 42, qui dixit, existente cogitatione et judi-